

XXIV. »ATTENTAT« MOT SÄRÖBANAN

» Man får inte skoja hur som helst, även om det kan verka roligt. «

(Uttalande av trafikchef Hjelm, enligt Göteborgs-Posten tio år senare)

Det blomsterkransade tåget gled och personalen var arg och vred. Men längs med linjen med löje sagt man detta skönt beprydda tåg. På Särö var det så lugnt och tyst, man hörde inte ett enda knyst, när skurken – namnet man icke vet – till lokets stall i natten smet. Han gjorde kransar och blomgirland på lokets sidor med stor talang.

Han skrev devis på den svarta plåt och satte färg var han kom åt. Det blev en prövningens dag för Hjelm, han skrek: Du var mig en ärkeskälm, som haver målat ett lok för mig, det kan jag ej förlåta dig!

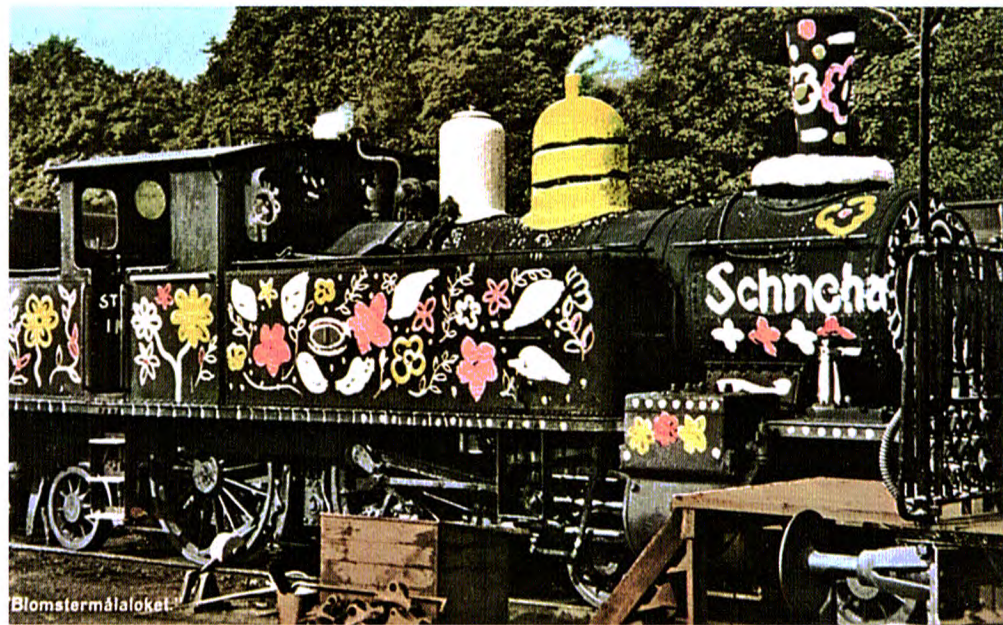
Och loket tvättat och rengjort vart, nu är det åter så trist och svart. Och kriminalmän på Särö går vid banan nu och följer spår.

Så skildrade signaturen »Per Silja« (red. Erik Wengström, sedermera i Borås) i Handelstidningens spalter i bunden form den rysliga nesa, som på morgonen torsdagen den 7 augusti 1952 drabbade Säröbanan. När lokförare Sterner Pousette vid 3.30-tiden vaknade på sitt överliggningsrum i Särö och tittade ut på bangården, fick han gnugga sig i ögonen både en och två gånger, ty han skådade gamla »1-an« prunkande i alla regnbågens färger och med utsmyckningar och deviser av alla de slag påmålade. I sällskap med eldaren skyndade han ut till loket och konstaterade strax, att det inte var vattenfärg, som använts – den gick minsann inte så lätt att gnugga bort. Med någon skadeglädje konstaterade han också, att det inte var detta lok, som han själv skulle köra, men greps strax av onda aningar och gick till lokstallet, där 3-an stod, i som det antogs, tryggt förvar. Men de anonyma konstnärer, som under nattens mörka timmar varit i livlig verksamhet vid Särö, hade inte haft något nämnvärt besvär att ta sig in i det gamla gistna stallet och »snygga upp« även detta lok. Någon tid att rengöra loken före deras tjänstgöring i de båda morgontågen till Göteborg fanns inte. Munterheten blev stor längs hela linjen, när »Schnoha« och dess något mindre syster sakta masade sig fram mot Karlsroplatsen med sina resenärer, som kanske den morgonen verkade lite mindre sömndruckna än eljest.

Händelsen väckte givetvis stor uppmärksamhet i pressen. Då det ansågs att

upptågsmakarna i någon mån gjort sig skyldiga till hot mot säkerheten genom att även måla över fönster och lyktglas, kopplades kriminalpolisen in för utredning. I vanlig ordning riktades misstankarna givetvis först mot Emil, d.v.s. teknologerna vid Chalmers, som genom diverse likartad verksamhet ansågs vara välkvalificerade härför. Utredningen nedlades emellertid snart – i brist på bevis, som det brukar heta.

Några år senare drabbades den s.k. »spårvagnen« i Marstrand av samma öde. Den lilla färjan mellan Koön och Marstrandön blev i anslutning till ett kungligt besök i staden utsmyckad på liknande sätt. Konstnären framträdde i dagsljuset – det var faktiskt fråga om en verklig konstnär. När »brottet« numera sedan länge är preskriberat – preskriptionsfest avhölls i Särö på tioårsnatten av tilltaget – må ingen skugga falla över densamme, om hans namn avslöjas. Det var den sedan ett par år framlidne marstrandskonstnären Gustaf Carlström, som tillsammans med ett tiotal likasinnade – dock inte några teknologer efter vad som är känt – svarat för det i de flestas ögon enbart putslustiga tilltaget. Bilden på lok nr 1, då det i utsmyckat tillstånd anlant till Göteborg, kan tyvärr inte i den svart-vita återgivningen göra målar-gängets alster rättvisa, men den fanns länge att köpa i färglagt skick i kiosken vid Särö Västerskogs f.d. stationshus, där även en modell av den bemålade 1-an finns uppställd – i ursprungligt skick utförd av f.d. lokföraren Wiktor Rosengren.

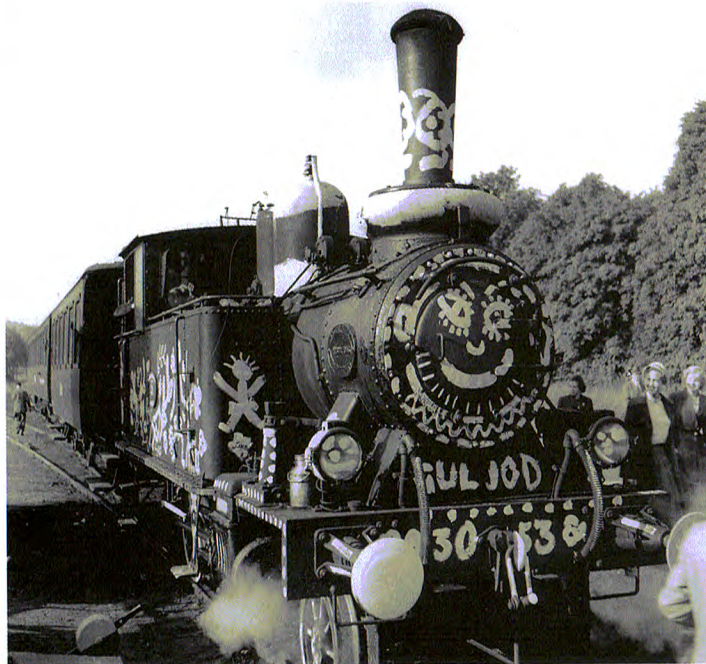

Vykort föreställande lok nr 1 sedan det kommit till Göteborg. (GS)

En av de som var med om att måla loket i Särö, Joy Nyström-Zandén, berättade om händelsen många år senare:

Vi hade samlats om kvällarna hos olika personer och ursprungsidén hade fötts av en genial, spontan och fantasirik artistson och dennes bästa vän. Dessa bägge hade vi känt sen vi var små och alla bodde vi på Särö. Vi andra konstnärsbarn med flera hängde snabbt på och det hela

gicks igenom noga. Skisser gjordes och färgglades. Varje medlem i gänget fick en uppgift. Alla visste exakt hur han eller hon skulle utföra sin del av det hela. Färger inköptes (vattenlösliga inomhusfärger i pastell och penslar, vilka delades ut till dem som skulle delta. Klockslag, mötesplats och vägen till och – ännu viktigare – från brottsplatsen inpräntades noga. Mörka kläder, vilket var ett måste, vakter för att varna oss och medhjälpare för att efter dådet snabbt dölja färgrester och spår av vem eller vilka som utfört konstverket. I den mörkaste timmen på natten smög vi oss ned på vändplattan, loket var fortfarande varma efter sista körningen från Göteborg.

Det målade loket nr 3 ankommer till Göteborg. (BSj)

Vi hävde oss upp på loket klättrade där det gick, högst upp, doppade penslarna och grep oss verket an. Ljusgröna långa girlanger med blad växte snabbt fram, rosa och gula blommor överallt. En ung amerikan som hört oss nämna tåget med namnet "snoka" skrev i stället "schnoa" rakt över fönstret där lokföraren såg ut över spåret. Detta påtalades efteråt av polisen som trafikfarligt och straffbart.

Fort, fort målade vi och tysta, tysta var vi rädda för att någon på stationen skulle upptäcka oss. I gryningen när himlen ljusnade var de sista slingorna målade. En efter en åt olika håll hoppa-

de vi av och skingrades. Färgburkarna skulle sänkas i en damm i Västerskog och väl hemma skulle våra nedkletade kläder snabbt packas ned för att slängas på okänd plats. Följande morgon var det stora tidningsrubriker om "nidningsdådet" Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning hade foton på tåget.

Många av resenärerna den här morgonen skrattade och njöt av det lekfulla tilltaget. Men många förfärades över denna brottsliga handling. De stackare som fick order att omedelbart rengöra och tvätta bort konstverken på de båda loket fick gno och skrubba ordentligt. Målarna upptäcktes eller avslöjades aldrig.

Joy Nyström-Zandén

Fd Lokeldaren Ralph Davidsson minns händelsen och berättar följande:

Det har ju gått en avsevärd tid närmare bestämt mer än 51 år sedan jag gjorde min debut i järnvägssammanhang. Som student och Chalmerist tog man ju tillvara somrarna för att få ihop lite pengar och praktik. Det var faktiskt en slump som gav tipset om jobb som eldare på Säröbanan. Om jag minns rätt så hade man 5 loklag vintertid och när sommaren kom med ökad trafik fick de äldsta eldarna förartjänst varpå man tog in extrafolk för att fylla upp eldarjobben. Själv fick jag åka med Gösta Pettersson – en lugn och trivsamt förare sedan jag avverkat en elevdag och därpå förhör på signaler hos verkstadsbasen Åsen.

Det här lilla kåseriet skulle emellertid handla om den annorlunda turen efter det loket 3 och 1 dekorerats i sann kurbitsanda. Pettersson och jag hade åkt ner till Särö på kvällen med 3:an. Efter sedvanlig slaggning (med skopa, inget av loket hade fallrost) och läggning av backfyr så blev det obligatoriskt kortspel före läggdags.

"Min" förare hörde inte till de mest morgonpigga så vi hade ett tyst avtal att jag – utöver att ordna fyr och utsmörjning även satte maskin till tåget.

Upp tidigt, kaffe och sedan ner till stallet där jag funderade på om jag verkligen var vaken. Vände upp till överliggningen där jag bra mycket förtidigt väckte föraren som även han undrade om jag var vaken. Han följde med ner för att beskåda undret och blev inte glad utan övervägde allvarligt om han ville köra upp till "stan".

Själv menade jag att den här turen skulle jag verkligen åka om någon. Det blev en resa att minnas. När vi närmade oss en station eller hållplats kunde varje gång samma minspel hos de väntande noteras. Först uppspärade ögon, sedan en haka som föll och sist ett hjärtligt skratt. Varje gång berättade vi att 1:an i nästa tåg var ännu grannare. Våra passagerare hade tydligen efter framkomsten ringt hem och berättat ty när 1:an kom i stall i stan kunde Helgesson som körde bekräfta att larmet nog fungerat för det stod åskådare som ett spjälstaket utefter spåret hela vägen.

Verkstadsгubbarna sattes snabbt i arbete med att försöka vaska loken rena igen. Där färgen bränt fast som på skorsten och gnistsläckarturbin skedde snabbmålning med en sopborste doppad i en 10 liters färgpyts med svartfärg.

Då jag hade motorcykeln till jobbet fick jag efteråt i uppdrag att köra och göra ett inköp i Jaegerdorffsplatsens grönskyltade butik. Det behövdes tydligen en viss distraktion. Det var en dag att minnas.

Då jag ju var chalmerist blev jag snabbt misstänkt för att ha ett finger med i spelet och blev därför snabbt uppkallad till trafikchefen Valter Hjelm och korsförhörd. Någon bevisning kunde dock ej frambringas och påföljd uteblev också.

Den resan blev som sagt ett minne för livet.

Ralph Davidsson

Ännu ett »färgattentat« hann drabba Säröbanan, innan dess saga blev all. I augusti 1965 befanns hållplatsbyggnaden vid Munkeskullen, som sedan lång tid tillbaka haft sin säregna arkitektur draperad i en smutsgul färgton, plötsligt ståa i en kulör, som närmast kan betecknas som chockrosa. Herrar målare – här skall man nog lägga in mer av plankstrykare än av konstnär i begreppet – hade emellertid haft brått-om, och på en del av snickarglädjen framträdde fortfarande den gamla färgen. Enligt pressuppgifter lär förövarna den gången vara att söka i studentikosa kretsar. Dock lär Emil fortfarande kunna bära oskuldens gloria.

Lok 3 i Göteborg. (BSj)